

УДК 378:796.01

ДЕЯКІ ЗАГАЛЬНОНАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

Копочинська Ю.В., к. н. із фіз. виховання й спорту, доцент,
доцент кафедри біобезпеки і здоров'я людини
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

У статті досліджено низку загальнонаукових підходів, які використовувалися в підготовці майбутніх фахівців із фізичної реабілітації. Автором розглянуто фундаментальну роль загальнонаукових підходів для забезпечення професійної ідентичності майбутніх фахівців із фізичної реабілітації, проаналізовано теоретичні погляди й філософські принципи щодо самореалізації особистості та формування професійної ідентичності.

Ключові слова: вищий навчальний заклад, професійна підготовка, професійна ідентичність, студент, фізична реабілітація, фахівець, формування.

В статье исследован ряд общенаучных подходов, которые использовались в подготовке будущих специалистов по физической реабилитации. Автором рассмотрена фундаментальная роль общенаучных подходов для обеспечения профессиональной идентичности будущих специалистов по физической реабилитации, проанализированы теоретические взгляды и философские принципы по самореализации личности и формированию профессиональной идентичности.

Ключевые слова: высшее учебное заведение, профессиональная подготовка, профессиональная идентичность, студент, физическая реабилитация, специалист, формирование.

Kopochynska Yu.V. SOME GENERAL SCIENTIFIC APPROACHES TO THE FORMATION OF THE PROFESSIONAL IDENTITY OF FUTURE SPECIALISTS IN PHYSICAL REHABILITATION

The article investigates a number of general scientific approaches that were used in the training of future specialists in physical rehabilitation. The author considers the fundamental role of general scientific approaches to ensure the professional identity of future specialists in physical rehabilitation, analyzes theoretical views and philosophical principles regarding the self-realization of the individual and the formation of a professional identity.

Key words: higher educational institution, professional training, professional identity, student, physical rehabilitation, specialist, formation.

Постановка проблеми. Категорійно-понятійний апарат дидактики вищої школи відповідає всім ланкам процесу. Проте розкриття їхнього змісту неможливе без з'ясування сутності основоположних категорій дидактики, до яких належать такі: навчання, викладання, учіння, пізнавальна активність тощо. Водночас навчання студента в закладі вищої освіти передбачає разом із набуттям знань і вмінь необхідне володіння методикою пошукової діяльності, а на її основі – розвиток творчої діяльності. Однак практика свідчить, що в значній частини тих, хто вступив до вищих навчальних закладів (далі – ВНЗ), мотиваційна сфера ще недостатньо сформована. Факт вступу у ВНЗ зміцнює віру молоді у свої сили й здібності, але разом із тим породжує вже після другого й третього курсів навчання питання про правильність вибору [1, с. 12–16]. Власне проблема формування професійної ідентичності майбутніх фахівців у ВНЗ вимагає здійснення нових наукових пошуків. Не оминає це питання й пошук шляхів якісного формування у ВНЗ

професійної ідентичності майбутніх фахівців із фізичної реабілітації.

Дослідження виконане згідно з темою науково-дослідної роботи кафедри біобезпеки й здоров'я людини Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» на 2017–2022 рр. «Розробка технологій фізичної терапії та засобів їх здійснення», номер держреєстрації 0117U002933.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Неперервність, цілісність і систематичність у формуванні професійної підготовки фахівців із фізичної реабілітації потребує реалізації системного підходу до освітнього процесу у ВНЗ. Невисокий рівень сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців із фізичної реабілітації до вступу у ВНЗ, що виникає здебільшого в умовах застосування традиційної системи вищої освіти, не в змозі забезпечити органічне входження нової генерації молоді в складне та динамічне поле різнопланових вимог навчально-виховного процесу ВНЗ. Серед останніх зарубіжних і вітчизняних публікацій

найбільш важливими стосовно професійної ідентичності є праці П. Гнатенка, В. Павленка, Л. Шнейдера, Г. Бойко, Л. Сущенко, І. Пустиннікова, М. Романишина, А. Герцик, О. Дубогай. Однак проблема формування професійної ідентичності майбутніх фахівців із фізичної реабілітації у ВНЗ залишається недостатньо дослідженою в теоретико-методологічному аспекті. Автором також здійснене теоретичне дослідження окремих загальнонаукових підходів: гносеологічного, комплексного, акмеологічного й аксіологічного.

Постановка завдання. Для філософсько-освітнього аналізу проблеми самореалізації особистості важливою є необхідність виділення загальнонаукових підходів до формування професійної ідентичності майбутніх фахівців із фізичної реабілітації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Загальнонаукові підходи стали своєрідною проміжною методологією між філософією та фундаментальними теоретико-методологічними положеннями менеджменту й теорії організації. Автором здійснене дослідження деяких загальнонаукових підходів, однак має місце нагальна проблема – теоретично дослідити такі загальнонаукові підходи, які є частиною їх множини: особистісний, діяльнісний, синергетичний, інтегративний, праксеологічний.

У тезаурусі наукового дослідження проблеми неперервної професійної освіти С. Сисоєва зазначає, що ще в 30-х роках ХХ ст. у французькій педагогіці поняття «індивідуалізація» розумілося як удосконалення самостійної роботи студентів відповідно до їх індивідуальних здібностей, а «обґрунтування розгалуженої системи взаємовідносин між суб'єктами» спрямоване на аналіз функціонального аспекту професійної діяльності, що передбачає реалізацію діяльнісного підходу [2, с. 52, 84].

Розуміння діяльнісного підходу базується на тому, що вже сама професійна підготовка майбутніх фахівців із фізичної реабілітації є сукупністю діяльностей викладача й студентів, які є суб'єктами пізнання, що поєднує діяльнісний підхід із гносеологічним, особистісним, комплексним. У філософських словниках зазначається, що діяльність є одним із фундаментальних понять класичної філософської традиції, що фіксує у своєму змісті акт зіткнення цілепокладальної волі, з одного боку, і об'єктивних закономірностей буття – з іншого. Відповідно до цього в структурі діяльності традиційно виокремлюються суб'єктний компонент, тобто цілепокладальний суб'єкт, і об'єктний компонент, що є предметом діяльності [3, с. 311]. Діяльнісний підхід у

формуванні професійної ідентичності майбутніх фахівців із фізичної реабілітації передбачає трансформацію уявлень студентів про оптимальну модель професійної діяльності. Шляхом інтеріоризації студенти досягають необхідного рівня професійної підготовки. В умовах використання набутих знань у практичних ситуаціях виконання професійних дій здійснюється переструктурування загальноприйнятого уявлення про професійну діяльність і особистісного усвідомлення палітри оптимальних професійних дій.

На основі екстеріоризації (переходу внутрішніх актів у зовнішній план, у конкретні зовнішні реакції, у дії людини) відбувається мисленнєва діяльність студентів, що передбачає таке:

- аналіз сутності та різних аспектів традиційної діяльності, спрямованої на психологічну й фізичну реабілітацію особистості;
- формування власного бачення шляхів її вдосконалення (особисту ідентифікацію із професією реабілітолога);
- вироблення суб'єктивної моделі ефективної професійної діяльності;
- готовність до професійної діяльності;
- сформованість професійної ідентичності.

Взаємопов'язаність інтеріоризації й екстеріоризації відображається в тому, що усвідомлення студентами власного рівня професійної підготовки й професійної ідентичності спонукає їх до активізації навчально-пізнавальної діяльності та вдосконалення практичних дій, комплексне поєднання яких створює структуру професійної діяльності. Філософське розуміння інтеграції особистісного, гносеологічного, комплексного, діяльнісного підходів знайшло відображення у фундаментальних працях видатних психологів (П. Анохіна, Г. Костюка, О. Леонтьєва, С. Рубінштейна та ін.). Тому у формуванні професійної ідентичності майбутніх фахівців з основ реабілітації людей з обмеженими фізичними можливостями враховувалося розуміння діяльності Ю. Трофімовим, який зазначає, що цей феномен повинен розглядатися не лише в горизонтальному (діяльнісному) вимірі, який складається з потребо-мотиваційних, цілеутворювальних, емоційно-почуттєвих, інформаційно-пізнавальних і результативних компонентів, а й у вертикальному (соціально-психолого-індивідуальному) плані, що утворюється такими диспозиціями, як спілкування, спрямованість, самосвідомість, досвід, інтелектуальні процеси, психофізіологічні якості [4, с. 113–118].

Підтримує цю думку П. Решетников, визначаючи психолого-педагогічні осно-

ви суб'єктивного розвитку фахівця. Тому сформованість професійної ідентичності майбутніх фахівців із фізичної реабілітації розглядаємо як таку, що має особистісно неповторний характер, зумовлюється опертям не тільки на результати теоретичної підготовки, але й на особистісні моделі образного уявлення результатів професійної діяльності. Зміст цих моделей залежить від «поля особистісних смислів» [5, с. 77]. Таким чином, кожен студент, усвідомлюючи різні аспекти роботи фахівця з фізичної реабілітації, маючи власне уявлення про професійну діяльність фахівців з основ реабілітації людей з обмеженими фізичними можливостями, ідентифікує свою особисту майбутню діяльність у ролі реабілітолога на основі професійної самоідентифікації, що базується на дотриманні принципу єдності свідомості та діяльності.

Теоретичний аналіз психологічної літератури засвідчив, що науковці вбачають функціонування свідомості в «емоційній оцінці дійсності, забезпеченні діяльності цілепокладання, у попередній побудові дій та передбаченні їхніх наслідків, у контролюванні поведінки й керуванні нею, у здатності особистості давати собі раду в навколишньому матеріальному світі, у власному духовному житті». У філософсько-довідковій літературі свідомість поєднується з категоріями «суб'єктивна реальність», «ідеальне», що визначається ціннісним ставленням до дійсності, виявом активності, творчої інтенції, цілепокладання, цілеспрямованості, волі та саморефлексивності [3, с. 523].

У контексті формування професійної ідентичності майбутніх фахівців із фізичної реабілітації їхня свідомість зумовлена активно інтелектуальною роботою, критично-аналітичним мисленням, що сприяє опануванню нових професійних знань, знаходженню оригінальних засобів розв'язання професійних завдань, орієнтації в потоці різноманітної інформації, щоб виокремлювати й творчо розв'язувати проблеми в професійній діяльності [4, с. 288]. У контексті нашого дослідження враховувалися групи цінностей людини в науковому обґрунтуванні З. Курлянд:

- вищі або нижчі (за рівнем розвитку);
- матеріальні чи морально-духовні (за об'єктом привласнення);
- егоїстичні й альтруїстичні (за метою вживання);
- конкретні й абстрактні (за рівнем узагальнення);
- ситуативні чи стійкі (за способом вияву);
- термінальні й інструментальні (за роллю в діяльності людини);

– пізнавальні й предметно-перетворювальні: творчі, естетичні, наукові, релігійні (за змістом діяльності);

– особистісні або індивідуальні, групові, колективні, суспільні, національні, загальнолюдські (за належністю);

– позитивні – негативні, первинні – вторинні, реальні – потенційні, безпосередні – опосередковані, абсолютні – відносні (за протилежним значенням);

– умовні, ідеальні, інтелектуальні, неперехідні, вічні, глобальні, що об'єднуються в змішану групу [6; 7; 8].

Особливої значущості у формуванні професійної ідентичності майбутніх фахівців із фізичної реабілітації набуває розуміння ціннісних орієнтацій за С. Сисоевою й І. Соколовою. Автори узагальнюють, що на особистісному рівні сформованість ціннісних орієнтацій передбачає надання переваги або відкидання певних смислів і моделей поведінки людини, що проявляється в її спрямованості, установках, переконаннях, ідеалах, уявленнях про сенс діяльності людини. Таким чином, ціннісна орієнтація є ядром мотиваційно-ціннісної сфери особистості, що характеризується єдністю процесів саморегуляції й усвідомленого саморозвитку в процесі набуття смислів-цілей, смислів-інтересів, смислів-мотивів, смислів-відношень [2].

На основі визначених ціннісних орієнтацій і переконань у майбутнього фахівця з фізичної реабілітації формується професійна філософія, яку М. Сіпорін (М. Siporin) називає «центральною частиною професійної субкультури, що формує культуру тих, хто опановує, і тих, хто прийшов у професію, і в рамках якої здійснюється соціалізація. Таким чином, філософія стає частиною професіоналізму» [9].

Комплексне використання визначених у цій і попередній статтях загальнонаукових підходів є основою для реалізації синергетичного підходу у формуванні професійної ідентичності майбутніх фахівців із фізичної реабілітації. У дослідженні враховано сутність синергетичного підходу (від грец. *synergetikos* – сумісний; той, що діє погоджено; спільна дія; *sinergeia* – співпраця, співдружність), який визначено науковцями як такий, що ґрунтується на науково-філософському принципі, що розглядає природу, світ як комплексну самоорганізовану систему й зумовлений розвитком теорії самоорганізації (синергетики). Синергетика – новий міждисциплінарний напрям наукових досліджень, який вивчає закономірності й принципи, що лежать в основі процесів самоорганізації в системах різної природи: фізичних, хімічних, біологічних, технічних,

соціальних та ін. Це міжпредметна галузь науки, що базується на ідеях системності й цілісності світу, на наукових уявленнях людини про світ і саму себе в цьому світі [10, с. 136].

Характерною ознакою реалізації синергетичного підходу у формуванні професійної ідентичності майбутніх фахівців із фізичної реабілітації є врахування інтегрованої дії визначених філософських принципів і загальнонаукових підходів у науковому дослідженні. Саме комплексність у використанні синергетичного підходу дає змогу очікувати, що спільна дія загальнонаукових підходів буде більш ефективною, ніж результат реалізації кожного з них окремо, оскільки наукові підходи взаємодіють і підсилюють дію один одного. Актуальність і значущість використання синергетичного підходу підкреслюється тим, що з 80-х років ХХ століття науковці презентують філософське тлумачення ідей синергетики. У дослідженні формування професійної ідентичності майбутніх фахівців із фізичної реабілітації нами використовувалися закони еволюції та самоорганізації складних систем [11]; обґрунтування можливостей організації «порядку з хаосу» на основі «нового діалогу людини з природою» [12]; специфіка використання синергетичного підходу для встановлення ієрархії в системах, які самоорганізуються [13]; результати обґрунтування особливостей реалізації синергетичного підходу в освіті [14] (зокрема на основі характеристики її відкритої моделі [15]) та ін. Результати теоретичного аналізу наукових праць засвідчили, що характерними ознаками самоорганізації складних систем є:

- відкритість до нової інформації, що в контексті дослідження процесів формування професійної ідентичності майбутніх фахівців із фізичної реабілітації передбачає комплексне використання філософських принципів і категорій, загальнонаукових підходів, інноваційних педагогічних технологій, оптимальних психолого-педагогічних умов підготовки студентів у ВНЗ;

- нелінійність, що враховує різноманітність, багатогранність і альтернативність способів розроблення й упровадження авторської системи формування професійної ідентичності майбутніх фахівців із фізичної реабілітації в процес їхньої професійної підготовки;

- когерентність, що відображає узгоджений взаємозв'язок загальнонаукових підходів, філософських принципів і категорій у розробленій системі формування професійної ідентичності майбутніх фахівців із фізичної реабілітації; можливість їх упровадження в процес професійної підготовки

студентів та оптимального функціонування цієї системи у ВНЗ тощо.

Синергетичний підхід до формування професійної ідентичності майбутніх фахівців із фізичної реабілітації спрямовується на активізацію особистісних інтелектуальних і творчих задатків студентів, актуалізацію власних напрямів професіогенезу, вияв креативності на шляху самотворення особистості реабілітолога ще під час навчання у ВНЗ. Таким чином, підкреслюється комплексність використання загальнонаукових підходів для досягнення студентами професійної ідентичності в діалектичному процесі самовдосконалення.

Так, на думку Н. Кузьміної й С. Пожарського, в освіті визначається інтегрований акмесинергетичний підхід, який нерозривно пов'язаний з іншими підходами. Його характерними ознаками є те, що досягнення студентом чітко визначеного акме як результату його навчально-пізнавальної діяльності (гносеологічний підхід) базується на поєднанні окремих досягнень із вивчення різних дисциплін у ВНЗ, які в комплексному поєднанні (комплексний підхід) підсилюють ціннісну значущість (аксіологічний підхід) кожної вершини (що в комплексі окреслюється як акмео-аксіологічний підхід) у професійному становленні особистості фахівця з фізичної реабілітації (особистісний підхід) та організації його майбутньої професійної діяльності (діяльнісний підхід). Відбувається закономірний перехід від хаотичних міждисциплінарних знань до впорядкованої самоорганізованої системи формування професійної ідентичності майбутніх фахівців із фізичної реабілітації як «вершинної точки граничного розвитку», яка в синергетиці має назву «атрактор» [16]. Означені процеси також відбуваються за рахунок реалізації інтеграційного підходу.

У наукових дослідженнях синергія в реалізації загальнонаукових підходів дає змогу створити нові підходи, наприклад, аксіо-акме-синергетичний у підготовці студентів, що допомагає по-новому проаналізувати об'єктивну реальність на основі різних підходів до розуміння розвитку фахівця [10, с. 140].

Окрім цього, важливим чинником синергії у формуванні професійної ідентичності майбутніх фахівців із фізичної реабілітації є використання інноваційних педагогічних технологій, зокрема інформаційних. Розглядаючи основні положення синергетики в освіті в контексті людиноцентризму, В. Кремень і В. Ільїн визначають роль і значення інформаційних технологій у сучасному суспільному житті. Науковці зазначають, що потрібно виходити з того, що будь-який

інструмент (тут інформаційний) спрямований не лише зовні, на об'єкти людської діяльності, а й усередину самого суб'єкта, змінюючи структури його діяльності або породжуючи її нові форми [17 с. 83].

Ми погоджуємося з думкою Н. Гузій, що фундаментальні положення синергетичного підходу відкривають якісно нові можливості для розуміння та вирішення проблем професійної підготовки майбутніх фахівців, яку не можна вважати «планомірно-поступовим, лінійним, безконфліктним процесом» [18, с. 69]. Ураховуючи динамічні трансформації в баченні функціональних ролей і підвищенні вимог до професійної компетентності майбутніх фахівців із фізичної реабілітації, змінюються й ціннісні орієнтації студентів, що спонукає їх до визначення нових акме-вершин, активізує їхню пізнавальну діяльність, сприяє формуванню професійної ідентичності. Виникає органічний взаємозв'язок між такими категоріями, як «необхідність» і «свобода». Необхідність полягає в тому, що перед студентами ставляться такі обов'язкові завдання: здобути вищу освіту, опанувати комплекс знань, умінь, навичок, які запрограмовані навчальним планом підготовки студентів у ВНЗ, ознайомитися із сучасними технологіями реабілітації особистості, набути практичного досвіду їх використання в майбутній професійній діяльності та ін. Категорія «свобода» у формуванні професійної ідентичності майбутніх фахівців із фізичної реабілітації передбачає реалізацію багатьох процесів:

- самовизначення з метою окреслення власної моделі й акме професійної діяльності фахівця з фізичної реабілітації, якого прагне досягти студент;

- визначення особистісних ціннісних орієнтацій, які можуть відрізнитися від загальноприйнятих і від визначених іншими студентами;

- організація самостійної навчально-пізнавальної діяльності для розширення особистого професійного світогляду;

- креативність у виборі оптимальних моделей професійної діяльності для набуття досвіду та саморозвитку майбутнього фахівця з фізичної реабілітації тощо.

Ці характеристики Н. Гузій визначає як набуття професіоналізму, що формується й зростає з ініціативи самого майбутнього фахівця, тобто є «самодетермінованим явищем» [19]. Тому синергетичний підхід розглядаємо як такий, що передбачає реалізацію й інтегративного підходу. Із цього приводу Г. Хакен зазначає, що синергетика розглядається як «сукупний колективний ефект взаємодії кількох підсистем, що призводить до утворення стійких структур

і самоорганізації в складних системах» [20, с. 9].

Акцентує увагу на поєднанні освітніх процесів із синергетикою й Г. Радчук. Автор зазначає, що розгляд освітнього процесу крізь призму синергетики призвів до виникнення нової науково-педагогічної синергетики. Урахування синергетичного принципу самоорганізації відкритих систем розширює можливості аналізу моделювання освіти, створює найоптимальніші умови для її системного осмислення. Синергетична інтерпретація відкритих систем, що розвиваються, до яких належить і система освіти, породжує звернення до нелінійної причинності, що призводить до усвідомлення неможливості аналізу будь-якої еволюційної системи лише на основі емпіричного матеріалу, не знаючи причин і закономірностей, що породжують еволюцію та розвиток [21, с. 25–26].

У висновках маємо зазначити, що синергетичність у контексті нашого дослідження на основі реалізації інтеграції загальнонаукових підходів має чіткі ознаки:

- формування професійної ідентичності майбутніх фахівців із фізичної реабілітації неможливе без особистісної характеристики кожного студента, тому розвиток цієї складно організованої відкритої системи відбувається з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей (ціннісних орієнтацій, прагнення до саморозвитку, сформованості професійної компетентності, творчого підходу до професійного становлення тощо), а не жорстко запрограмованих чинників професійної підготовки майбутніх фахівців із фізичної реабілітації;

- синергетичний підхід передбачає активний обмін думками, ідеями, характеризується інколи протилежним баченням специфіки й ефективності професійних дій студентами, викладачами, усталеними поглядами науковців на зміст професійної діяльності фахівця з фізичної реабілітації (що на перший погляд мають ознаки хаосу), щоб окреслити оптимальні способи ефективної організації професійної діяльності майбутніх фахівців із фізичної реабілітації, тобто виявити творчий підхід і обґрунтувати нову професійну модель, з якою ідентифікувати свою майбутню професійну діяльність. Таким чином, синергія сприяє усвідомленню визначенню студентами особистої професійної траєкторії (спочатку під час навчання у ВНЗ, а далі – у практичній професійній діяльності);

- у сучасній традиційній системі професійної підготовки майбутніх фахівців із фізичної реабілітації у ВНЗ використовуються інноваційні підходи до навчання студентів

на основі реалізації специфічних організаційних, педагогічних, психологічних та інших умов, застосування нових педагогічних технологій тощо. Спостерігається біфуркація (розгалуження) процесу підготовки студентів на традиційний та інноваційний, який визначається як альтернатива усталеним шляхам розвитку. Використання різних педагогічних технологій «дозволяє будувати різноманітні педагогічні ситуації, розробляти варіанти їх розвитку, прогнозувати результати й обирати оптимальний варіант», що свідчить про такі характерні риси синергетичних систем, як відкритість і нелінійність.

Біфуркація властива й системі навчально-пізнавальної діяльності студентів. У процесі навчання у ВНЗ кожен студент визначає власний шлях професійного становлення на основі професійної ідентифікації: 1) копіювання роботи (роблю так, як учили, як бачив); 2) використання творчого підходу до вибору нових способів професійної діяльності. Таким чином, стан синергетичної системи формування професійної ідентичності майбутніх фахівців із фізичної реабілітації визначається не тільки минулими досягненнями в професійній діяльності, а й формується на основі усвідомлення й уявлення студентами свого професійного майбутнього. Це свідчить про відкритість, нелінійність, невірноваженість синергетичної системи, оскільки передбачає постійний обмін інформацією.

Інтеграція різних загальнонаукових підходів у реалізації синергетичного підходу до формування професійної ідентичності майбутніх фахівців із фізичної реабілітації не зводиться до створення комплексу методичних матеріалів, які забезпечують цей процес. На основі синергії передбачається розроблення цілісної інноваційної педагогічної системи, яка поєднує не лише зміст навчальних дисциплін і методичне забезпечення навчально-виховного процесу, а й творчий підхід викладачів до організації навчання (із використанням інноваційних педагогічних технологій і реалізацією оптимальних психолого-педагогічних умов). Обов'язковим складником є також креативність студентів. Із визначенням ціннісних орієнтацій і акме в особистісному професійному становленні вони мають змогу конструювати власну професійну модель професійної діяльності, ідентифікувати свій рівень підготовки із цією моделлю, реалізувати особистісні підходи та способи формування професійної ідентичності, що свідчить про нестійкість традиційних моделей професійної діяльності. Саме можливість використовувати варіативність професійної

підготовки майбутніх фахівців із фізичної реабілітації в системі ВНЗ свідчить про її динамічний розвиток і самоорганізацію.

Висновки з проведеного дослідження.

Таким чином, синергетичний підхід у підготовці майбутніх фахівців із фізичної реабілітації з метою формування в них професійної ідентичності відображає «новий погляд людини на світ і на саму себе в цьому світі», формує в студентів готовність до уникнення «примусового вирішення проблем» і вміння «прогнозувати майбутнє й вибрати оптимальний варіант розвитку ситуації з безлічі можливих». Визначені методологічні підходи до формування професійної ідентичності майбутніх фахівців із фізичної реабілітації відображають загальнонаукові основи підготовки студентів, однак подальших наукових пошуків вимагає поглиблене вивчення інтегративного, праксеологічного підходу в підготовці цих фахівців.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Автомонов П. Дидактика вищої школи : [підручник] / П. Автомонов. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2008. – 368 с.
2. Сисоева С. Проблеми неперервної професійної освіти: тезаурус наукового дослідження : наук. видання / С. Сисоева, І. Соколова. – К. : Вид. Дім «ЕКМО», 2010. – 362 с.
3. Філософський енциклопедичний словник / В. Шинкарук, С. Бистрицький, М. Булатов, А. Ішмура-тов. – Київ : Абрис, 2002. – 742 с.
4. Трофімов Ю. Психологія : [підручник] / Ю. Трофімов, В. Рибалка, П. Гончарук та інші. 5-те вид., стереотип. – К. : Либідь, 2005. – 560 с.
5. Решетников П. Психолого-педагогические основы субъектного развития специалиста: пособие для переподготовки и повышения квалификации преподавателей вузов и средних профессиональных учреждений / П. Решетников. – Белгород : Изд-во Белгород. юрид. ин-та МВД РФ, 2001. – 137 с.
6. Курлянд З. Педагогіка вищої школи : [навч. посіб.] / З. Курлянд, Р. Хмельюк, А. Семенова. – К. : Знання, 2007. – 495 с.
7. Курлянд З. Професійно-креативне середовище ВНЗ – передумова підвищення якості підготовки майбутніх фахівців / З. Курлянд // Е-журнал «Педагогическая наука: история, теория, практика, тенденции развития». – 2009. – Выпуск № 1 [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://intellect-invest.org.ua/rus/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical_science_arhiv_pn_n1_2009_st_16/.
8. Курлянд З. Формування професійної усталеності викладача вищої школи / З. Курлянд // Проблеми розвитку педагогіки вищої школи в XXI столітті: теорія і практика. – Одеса, 2002. – С. 17–24.
9. Siporin M. Introduction to Social Work Practice / M. Siporin. – N.Y. : Macmillan Publishing, 1975. – 230 p.
10. Мельничук І. Теорія і методика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників засобами ін-

терактивних технологій у вищих навчальних закладах : дис. доктора пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / І. Мельничук. – Тернопіль, 2011. – 585 с.

11. Курдюмов С. Синергетика – теория образования: идеи, методы, перспективы / С. Курдюмов, Г. Маленецкий. – М. : Знамя, 1993. – 64 с.

12. Пригожин А. Нововведения: стимулы и препятствия (социальные проблемы инноватики) / А. Пригожин. – М., 1989. – 270 с.

13. Хакен Г. Синергетика. Иерархии неустойчивостей в самоорганизующихся системах и устройствах / Г. Хакен. – М. : Мир, 1985. – 456 с.

14. Буданов В. Синергетический подход в образовании / В. Буданов // Образование и интеграция. – М. : Изд-во МГУ, 1996. – Вып. 1. – С. 26–35.

15. Шевелева С. Открытая модель образования (синергетический подход) / С. Шевелева. – М. : Магистр, 1997. – 47 с.

16. Кузьмина Н. Акмесинергетический подход в образовании / Н. Кузьмина, С. Пожарский // Акмеология развития: сб. статей. – СПб., 2006. – С. 7–22.

17. Кремень В. Синергетика в освіті: контекст людиноцентризму : [монографія] / В. Кремень, В. Ільїн. – К. : Педагогічна думка, 2012. – 368 с.

18. Гузій Н. Категорія професіоналізму в теорії і практиці підготовки майбутнього педагога : дис. д-ра пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Н. Гузій. – Київ, 2007. – 577 с.

19. Гузій Н. Категорія професіоналізму в теорії і практиці підготовки майбутнього педагога : дис. д-ра пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Н. Гузій. – Київ, 2007. – 577 с.

20. Хакен Г. Синергетика. Иерархии неустойчивостей в самоорганизующихся системах и устройствах / Г. Хакен. – М. : Мир, 1985. – 456 с.

21. Радчук Г. Аксиопсихологія вищої школи : [монографія] / Г. Радчук. – Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2014. – 380 с.

УДК 37.014.623

ЦІННОСТІ ТА ПЕРЕКОНАННЯ ЯК СКЛАДНИКИ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ ПРАЦІВНИКІВ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Кузьменко Н.М., д. пед. наук,
доцент, професор кафедри педагогіки
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Самусенко В.О., студентка магістратури
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

У статті проаналізовано особливості формування корпоративної культури працівників у закладі вищої освіти, зокрема основні її складники, рівні, ознаки, а також стратегію й етапи її формування. Розкрито специфіку таких складників корпоративної культури, як цінності та переконання. Розроблено рекомендації щодо формування та збереження корпоративних цінностей і переконань працівників у вищій школі.

Ключові слова: корпоративна культура, заклад вищої освіти, цінності, корпоративні цінності, переконання, управління у сфері освіти.

В статье затронута проблема формирования корпоративной культуры работников в высшем учебном заведении. Проанализированы составляющие, уровни и признаки корпоративной культуры, а также стратегия и этапы её формирования. Раскрыты такие составляющие корпоративной культуры, как ценности и убеждения. Предложены рекомендации по формированию и сохранению корпоративных ценностей и убеждений у сотрудников в высших учебных заведениях.

Ключевые слова: корпоративная культура, заведение высшего образования, ценности, корпоративные ценности, убеждения, управление в сфере образования.

Kuzmenko N.M., Samusenko V.O. VALUES AND CONVICTIONS AS THE COMPONENTS OF THE HIGH SCHOOL EMPLOYEES' CORPORATE CULTURE

The article contains an analysis of the corporate culture of higher educational establishments including its components, levels and characteristics as well as strategy and stages of the formation. It is proved that corporate values and convictions are the main components of the employees' corporate culture. It is developed recommendations regarding the ways of forming and keeping of the corporate values and convictions at the high school.

Key words: corporate culture, high school, values, corporate values, convictions, management in education.